

Sygn. akt IA Ca 542/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Edyta Mroczek

Sędziowie: SA Roman Dziczek (spr.)

SO (del.) Paulina Aslanowicz

Protokolant: sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 16 listopada 2012 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) Company N.V. z siedzibą

w I. (Belgia)

przeciwko Agencji Mienia Wojskowego w W.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 1 grudnia 2011 r., sygn. akt I C 1157/06

1. oddala apelację;

2. zasądza od (...) Company N.V. z siedzibą w I. (Belgia) na rzecz Agencji Mienia Wojskowego w W. kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 542/12

UZASADNIENIE

Pozwem z 21 grudnia 20067 roku (...) Company N.V. spółka z siedzibą w I. w Belgii (dalej – Spółka) wniosła o nakazanie pozwanej Agencji Mienia Wojskowego z siedzibą w W. (dalej – Agencja) złożenia oświadczenia woli, szczegółowo opisanego w pozwie, w ramach którego pozwana odwołując się do przedwstępnej umowy sprzedaży udziałów z dnia 23 czerwca 2004 r., zmienionej aneksem nr (...) z dnia 29 czerwca 2005 r. oraz aneksem nr (...) z dnia 11 sierpnia 2005 r. sprzeda powodowi 38 474 udziały w spółce z o.o. (...) z siedzibą w W. za cenę 35 307 695,99 zł oraz złoży szereg dodatkowych oświadczeń.

Ponadto powodowa Spółka wniosła o stwierdzenie przez Sąd zawarcia przez pozwaną Agencję i powódkę umowy przyrzeczonej sprzedaży udziałów zgodnie z umową przedwstępną z 23 czerwca 2004 r. wraz z późniejszymi aneksami.

Pozwana Agencja wniosła o oddalenie powództwa wskazując m.in., że umowa przedwstępna została zawarta z pominięciem obligatoryjnego trybu publicznego, a zatem jest nieważna z mocy prawa.

Wyrokiem z dnia 1 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd ten ustalił, że Agencja Mienia Wojskowego w W. jest państwową osobą prawną utworzoną na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o gospodarowaniu niektórymi składnikami mienia Skarbu Państwa oraz Agencji Mienia Wojskowego (Dz. U. nr 163 z 2004 r., poz. 1711 ze zm. – dalej „ustawa”). W dniu 23 czerwca 2004 r. strony zawarły umowę spółki z o.o. pod firmą (...). Wkłady zostały określone w § 9 umowy: powódka objęła 56 udziałów o wartości nominalnej 1000 zł (każdy) i pokryła je wkładem pieniężnym w wysokości 56 000 zł, zaś Agencja objęła 37 944 udziały o łącznej wartości nominalnej 37 944 000 zł i pokryła je wkładem niepieniężnym (aportem) w postaci prawa własności dwóch nieruchomości położonych w W. przy ul. (...): jednej o pow. 15,3177 ha objętej kw nr (...) i wartości 35 844 000 zł oraz drugiej składającej się z działek o pow. 0,7342 ha i 0,1636 ha i wartości 2 100 000 zł.

W tym samym dniu strony zawarły umowę wspólników i przedwstępną umowę sprzedaży (...) udziałów w spółce (...) za cenę wycieczoną na dzień zawarcia umowy przyrzeczonej. Punkt 3 tej ostatniej umowy zawierał tzw. warunki zawieszające, po których spełnieniu miała zostać zawarta umowa przyrzeczona. Warunki te zostały zastrzeżone na korzyść powódki, która miała prawo zrzec się ich według swego uznania. Umowa przyrzeczona miała zostać zawarta w terminie 7 dni od dnia spełnienia ostatniego z warunków zawieszających, lecz nie później niż w dniu 31 grudnia 2006 r.

W piśmie z 5 grudnia 2006 r. powódka zrzekła się wszystkich warunków zawieszających i wezwała Agencję do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży udziałów, wyznaczając jej termin spotkania na dzień 12 grudnia 2006 r. w kancelarii notarialnej J. N.. Do listu powódka załączyła projekt umowy przyrzeczonej.

W dniu 7 grudnia 2006 r. powódka złożyła do depozytu notariusza kwotę 35 700 000 zł.

Wobec niestawiennictwa strony pozwanej u notariusza nie doszło do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży udziałów.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo podlegało oddaleniu, ponieważ umowa przedwstępna dotknięta była nieważnością. Doszło bowiem do naruszenia art. 69 b ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji. Zgodnie z określoną tam regułą należało dochować trybu przewidzianego w art. 33 – 35 tej ustawy, co nie miało miejsca.

Wymogi ustawy Sąd uznał za jasne i nienastręczające wątpliwości interpretacyjnych. Wymogi ustawy nie znajdowały wyjątków w przypadku udziałów albo akcji w spółkach innych niż jednoosobowe spółki Skarbu Państwa. Ich niezachowanie skutkowało, stosownie do art. 34 tej ustawy, nieważnością umowy przedwstępnej. Sąd odwołał się w tym zakresie także do wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 maja 2010 r. (III CSK 246/09).

W tej sytuacji za zbędne Sąd uznał prowadzenie dalszego rozbudowanego postępowania dowodowego.

Sąd pierwszej instancji zwrócił także uwagę, że ze zmiany dokonanej z dniem 15 stycznia 2003 r. ustawą o zmianie ustawy o zasadach wykonywania niektórych uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw oraz niektórych innych ustaw wynikało, że Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Agencję przysługuje prawo własności lub inne prawa uzyskane z tytułu zbycia lub obciążenia, uzyskane z tytułu zbycia lub obciążenia prawem rzeczowym bądź innym prawem mienia Skarbu Państwa. A jak wynika z umowy spółki wspólnikiem był Skarb Państwa i on objął udziały w spółce. Zatem Agencja nie mogła zawrzeć umowy zbycia udziałów ani zobowiązać się do ich zbycia; mógł to uczynić jedynie Skarb Państwa.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Od tego wyroku w całości apelację wniosła powódka.

Zarzuciła Sądowi Okręgowemu:

1. naruszenie przepisów postępowania – art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 227, art. 258 oraz art. 245 k.p.c., m.in. poprzez pominięcie w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia szeregu dowodów z dokumentów i zeznań świadków,
2. naruszenie prawa materialnego – art. 389 k.c. i art. 390 § 2 k.c. w zw. z art. 64 k.c. i art. 156 k.c., a także art. 69b ust. 1 w zw. z art. 33 i art. 34 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie,
3. naruszenie prawa materialnego – art. 2, art. 6 i art. 8 ust. 3 w zw. z art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o gospodarowaniu niektórymi składnikami mienia Skarbu państwa oraz Agencji Mienia Wojskowego poprzez ich niezastosowanie lub wadliwe zastosowanie.

W oparciu o powyższe podstawy wniosła o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu ewentualnie
2. zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki kosztów zastępstwa

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie ma uzasadnionych podstaw.

Zasadniczą kwestią w sprawie była odpowiedź na pytanie, czy w zakresie sprzedaży udziałów w spółce z o.o. (...) należących do Skarbu Państwa, który na zewnątrz reprezentowała Agencję Mienia Wojskowego w W., miały zastosowanie przepisy wskazane przez Sąd Okręgowy, których naruszenie powodowało nieważność zobowiązania – umowy przedwstępnej sensu stricte.

Art. 1 ustawy wskazuje niewątpliwie, że cała materia tej ustawy odnosi się do zasad i trybu gospodarowania mieniem Skarbu Państwa będącym w trwałym zarządzie lub użytkowaniu jednostek organizacyjnych podporządkowanych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej, nie wykorzystywanym przez te jednostki do realizacji ich zadań oraz mieniem pozostałym po likwidacji państwowych osób prawnych, dla których organem założycielskim lub organem nadzoru był Minister Obrony Narodowej.

Mienie to obejmuje wszystkie prawa majątkowe przekazane Agencji Mienia Wojskowego (por. art. 2 ustawy.).

Chociaż więc, w myśl art. 5 tej ustawy, utworzona jej mocą Agencja Mienia Wojskowego jest państwową osobą prawną (v. ust. 3 tego przepisu), wykonuje ona prawo własności i inne prawa rzeczowe na rzecz Skarbu Państwa w stosunku do mienia jej przekazanego. Jedynie w zakresie ściśle limitowanym, może posiadać własny majątek (mienie), we własnym imieniu (por. art. 8 ustawy); dotyczy to tylko środków niezbędnych do podjęcia działalności i w celu zapewnienia jej funkcjonowania.

Stąd niewątpliwie poprawnie w akcie powołania spółki (...) udziały objął Skarb Państwa, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd pierwszej instancji.

Dość w tym miejscu zauważyć, że pozwana osoba prawna ma szczególny status prawny, albowiem gospodaruje mieniem Skarbu Państwa i dokonuje obrotu tym mieniem, w tym poprzez tworzenie spółek prawa handlowego, w imieniu Skarbu Państwa. Innymi słowy, jest ustawowym zarządcą powierzonego jej mienia i na zewnątrz działa samodzielnie; niemniej granice jej swobody są limitowane przepisami prawa, które dotyczą mienia Skarbu Państwa.

Art. 7 ustawy tylko przykładowo opisuje zadania Agencji, wskazując m.in., że są nimi w szczególności:

- 1) gospodarowanie,
- 2) utrzymywanie,
- 3) uporządkowanie stanu prawnego i prowadzenie ewidencji mienia.

Z kolei art. 23 tej ustawy stanowi, że gospodarowanie mieniem Skarbu Państwa odbywa się zgodnie z wymogami racjonalnej gospodarki i polega w szczególności na:

- 1) sprzedaży lub zamianie mienia albo oddaniu gruntów w użytkowanie wieczyste,
- 2) oddaniu mienia w użytkowanie, najem, dzierżawę, użyczenie, trwały zarząd lub do korzystania na podstawie innego stosunku prawnego,
- 3) oddaniu mienia w administrowanie, na podstawie umowy na czas oznaczony, za wynagrodzeniem,
- 4) wnoszeniu mienia do spółek, a także nabywaniu i obejmowaniu udziałów w spółkach, jak również wykonywaniu praw z udziałów w spółkach.

Przywoływana ustawa nie określa bliżej, na jakich zasadach Agencja może zbyć należące do Skarbu Państwa udziały w spółce z o.o. na rzecz osób trzecich, w tym wspólnika spółki, z którym doszło do jej powołania.

Taką regulację zawierają przepisy art. 33 i art. 35 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (t.j.: Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm. – dalej „u.k.p.”), które, jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy, miały zastosowanie w sprawie, a to na skutek regulacji art. 69b tej ustawy w brzmieniu obowiązującym od 15 stycznia 2003 r. W myśl tego przepisu, do zbywania należących do Skarbu Państwa akcji lub udziałów w spółkach powstałych na podstawie odrębnych przepisów i w innym trybie niż określony w tej ustawie stosuje się art. 33-35.

Art. 34 u.k.p. przewiduje zaś, że zbycie akcji należących do Skarbu Państwa z naruszeniem art. 33 jest nieważne.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 maja 2010 r. (III CSK 246/09, Palestra 2010/7-8/262), celem zmiany art. 69b u.k.p. dokonanej z mocą od dnia 15 stycznia 2003 r. było rozszerzenie ochrony interesów Skarbu Państwa przez poddanie przewidzianym w art. 33 ust. 1 u.k.p. sposobom zbywania akcji także zbywania udziałów w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością powstałych na podstawie odrębnych przepisów i w innym trybie niż określony w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji, a niezastosowanie się do tego wymagania pociąga za sobą nieważność zbycia (art. 34 u.k.p.).

Sąd Apelacyjny podziela takie odczytanie regulacji powołanego przepisu, tym bardziej, że cel wynika wprost z jego brzmienia, a kwestia, że w sprawie mamy do czynienia z mieniem Skarbu Państwa została wyjaśniona na wstępie rozważań.

W tej sytuacji, gdy powód nie twierdził nawet, że został wyłoniony w trybie art. 33 u.k.p. i że umowa przedwstępna jest formą poprzedzającą umowę właściwą sprzedaży, w warunkach uzyskanych w myśl tego przepisu, do wyjaśnienia pozostawało, czy rygor nieważności, o którym mowa w art. 34 u.k.p. mógł stanowić dostateczną podstawą do zniweczenia roszczenia powoda wynikającego z umowy przedwstępnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd pierwszej instancji pochoinnie utożsamiał skutek nieważności czynności zbycia udziałów ze skutkiem nieważności umowy przedwstępnej, co nie było poprawne, jednak ostatecznie uznanie dochodzonego zobowiązania za nieważne odpowiadało prawu.

Taką bowiem umowę - czynność prawną należało uznać za mającą na celu obejście ustawy (art. 58 § 1 k.c.), przynajmniej w takim zakresie, w jakim kreowała ona roszczenie o zawarcie umowy przyrzeczonej, albowiem rygor

z art. 34 u.k.p. oznacza, że tryb i forma zbycia, o których mowa w art. 33 i 35 u.k.p. jest bezwzględnie wiążąca; a contrario, niedopuszczalne jest umowa - „umówienie się” co formy i sposobu nabycia, nieodpowiadającego tym postaciom ustawowym.

Reasumując: nieważna jest umowa przedwstępna zobowiązująca do zawarcia umowy sprzedaży na zasadach i w trybie sprzecznym z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy.

Powyższa ocena ma ten skutek, że apelacja powoda nie mogła odnieść zamierzonego skutku także w tej części, gdzie zarzuca Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów postępowania. To naruszenie nie miało bowiem znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy i było usprawiedliwione wystąpieniem bezwzględnej nieważności zobowiązania umownego, z umowy przedwstępnej.

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu w instancji odwoławczej orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. i art. 98 k.p.c. w zw. z art. 291 k.p.c., zasądzając na rzecz pozwanego koszty zastępstwa procesowego w stawce minimalnej.